

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 30.5.2001
KOM(2001)282 endelig

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET OG EUROPA-
PARLAMENTET**

**Rammeprogrammet og det europæiske forskningsrum: iværksættelse af artikel 169 og
etablering af netsamarbejde mellem de nationale forskningsprogrammer**

MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET OG EUROPA- PARLAMENTET

Rammeprogrammet og det europæiske forskningsrum: iværksættelse af artikel 169 og etablering af netsamarbejde mellem de nationale forskningsprogrammer

1. INDLEDNING

Over 80% af den offentlige forskning i Europa udføres på nationalt plan, bl.a. som led i nationale eller regionale forskningsprogrammer.

EU's forskningsrammeprogram bidrager ligesom andre initiativer og organisationer, der støtter samarbejdet mellem nationale forskerhold, f.eks. Eureka, COST og European Science Foundation, med en europæisk dimension i en betydelig del af europæisk forskning på projektniveau.

Men på programniveau er forbindelserne mellem de enkelte lande indbyrdes og mellem dem og fællesskabsprogrammerne ikke særlig veludviklede.

Ved at skabe forbindelser mellem disse programmer og gennemføre dem på en mere sammenhængende måde kunne man få betydelig bedre resultater ud af den forskningsindsats, der gøres i Europa, og give den væsentligt større gennemslagskraft. Det skyldes især:

- at der kan mobiliseres større finansieringsmidler og personaleressourcer
- at de nationale programmer tilsammen dækker et større spektrum af supplerende forskningsemner.
- at der kan ventes hurtigere resultater, hvis eksisterende initiativer kombineres.

En bedre samordning af disse styringsmidler ville oven i købet give mulighed for at forbedre den samlede ressourceallokering på forskningsområdet i Europa og samtidig gøre det lettere at få en europæisk forskningspolitik til at vokse frem på områder af fælles interesse, herunder ikke mindst inden for vigtige økonomiske og samfundsmæssige temaer.

Det europæiske forskningsrum, som Det Europæiske Råd i marts 2000 gav sin tilslutning i Lissabon og bakkede beslutsomt op om på de efterfølgende møder, har til formål at nedbryde barriererne mellem de europæiske landes forskningsindsats. Det betyder især, at sammenhængen og samordningen mellem de nationale forskningsaktiviteter skal styrkes.

Fællesskabets forskningsrammeprogram 2002-2006 som foreslået af Kommissionen¹ er udtrykkeligt tilrettelagt med det formål at bidrage til realiseringen af det europæiske forskningsrum. Herunder lægges op til at tage nye virkemidler i brug, som skal virke strukturerende på forskningsaktiviteterne i Europa: ekspertnet, de integrerede projekter og EF-tilskud til nationale forskningsprogrammer, der udføres i fællesskab i overensstemmelse med traktatens artikel 169.

¹ KOM (2001) 94.

Oven i dette kommer støtte til samordning af nationale forskningsaktiviteter og -programmer, herunder især etablering af netsamarbejde mellem nationale forskningsprogrammer.

Formålet med denne meddelelse, som på dette punkt supplerer forslagene til rammeprogrammet og særprogrammerne, er at lægge op til debat om en række forslag til, hvordan traktatens artikel 169 kan udnyttes under gennemførelsen af rammeprogrammet i forbindelse med etableringen af netsamarbejde mellem de nationale forskningsprogrammer.

2. NETSAMARBEJDE MELLEM NATIONALE PROGRAMMER

Det Europæiske Råd opfordrede på mødet i Lissabon Rådet, Kommissionen og medlemsstaterne til ved hjælp af den åbne koordinationsmetode at *"udvikle passende mekanismer til at koble nationale og fælles forskningsprogrammer sammen i et netværk på frivillig basis og på grundlag af frit valgte mål"*.

En gruppe højtstående repræsentanter for medlemsstaterne er gået videre med dette spørgsmål. Deres arbejde har gjort det muligt at opstille en foreløbig oversigt over situationen og identificere behovene.

Der kan heraf udledes tre hovedpointer:

- Situationerne og behovene er meget forskellige, hvad der afspejler mangfoldigheden af interventionsformer på nationalt og regionalt niveau og store forskelle mellem forskningsfelter.
- Af bl.a. denne grund er det nødvendigt at tilrettelægge mekanismer, der er så smidige som muligt.
- En støtteindsats på fællesskabsplan ville få betydelige stimulerende virkninger.

Forslaget til særprogrammet om integration og styrkelse af det europæiske forskningsrum under rammeprogrammet 2002-2006² etablerer under overskriften "Samordning af forskningsaktiviteterne" en todelt ordning:

- Fremme af initiativer, hvis formål er at sikre, at der etableres netsamarbejde mellem igangværende eller planlagte nationale eller regionale aktiviteter, ved støtte til samordning af aktiviteter, der gennemføres særskilt, eller til forberedelse eller forvaltning af fælles/samlede indsatser. Sådanne initiativer, der er rettede mod alle institutioner der gennemfører offentlige forskningsprogrammer, forelægges efter en kontinuert åben forslagsindkaldelse og evalueres jævnlige.
- Der udarbejdes et integreret informationssystem om nationale og regionale forskningsaktiviteter og -programmer. Dets målgruppe skal være politikere, forskningsledere og forskere.

Den underliggende tanke er at sikre en åben og smidig støtte til initiativer, som effektivt kan forbedre samordningen mellem forskningstiltag i forskellige rammer i Europa.

² KOM (2001)

En bred vifte af midler kan benyttes til dette formål: informationsudveksling, gensidig åbning af programmer, forskellige former for fælles indsatser, f.eks. fælles tilrettelæggelse af forslagsindkaldelser og evalueringer, eller af uddannelses- eller resultatformidlingsinitiativer.

EF-støtten vil blive ydet på grundlag af en vurdering af omfanget af de mobiliserede ressourcer og af de forventede virkninger. Under alle omstændigheder vil den kun blive ydet til aktiviteter, der er direkte knyttet til en samordningsindsats.

Denne form for samordningsstøtte vil blive ydet for hele det videnskabelige og teknologiske område, herunder indenfor de forskellige prioriterede forskningstemaer og på området, der er omfattet af overskriften "Foregribelse af EU's behov inden for videnskab og teknologi".

Med samme formål omfatter særprogramforslaget om strukturering af det europæiske forskningsrum³ foranstaltninger til samordning og specifik støtte (herunder medfinansiering) af initiativer, der skal fremme samarbejde og synergivirkninger mellem og med nationale og regionale programmer på området menneskelige ressourcer og mobilitet.

Disse initiativer sigter navnlig mod at åbne de nationale og regionale programmer, hvis formål svarer til dem, der hører ind under området "menneskelige ressourcer og mobilitet", for forskere fra andre medlemsstater eller lande, der er associeret med rammeprogrammet, og mod at yde disse forskere den praktiske støtte (især af juridisk og administrativ art), de har behov for.

3. ANVENDELSE AF TRAKTATENS ARTIKEL 169

3.1. Principperne

Den stærkeste form for netværkssammenknytning er fælles gennemførelse af hele eller store dele af programmer.

I forslaget til rammeprogram 2002-2006 åbnes der mulighed for at yde en mere vidtgående støtte til fælles gennemførelse udover samordningsstøtten. Den ydes på grundlag af traktatens artikel 169.

Traktatens artikel 169 fastsætter nemlig, at EF ved gennemførelsen af rammeprogrammet "*kan åbne mulighed for deltagelse i forsknings- og udviklingsprogrammer, der iværksættes af flere medlemsstater*".

I rammeprogramforslaget og i særprogramforslaget om integration og styrkelse af det europæiske forskningsrum foreslås det, at denne type EF-deltagelse skal være et af de tre virkemidler for gennemførelsen. Det skal ske i form af tilskud til programmer, der udføres i fællesskab.

Dette virkemiddel er pr. definition af en anden art end de øvrige. Dets anvendelse forudsætter således en forudgående beslutning i medlemsstaterne eller de regionale myndigheder eller i de nationale forskningsorganisationer. Det skal således anvendes under særlige vilkår.

³ KOM (2001)

I ramme- og særprogramforslagene er der givet mulighed for at anvende artikel 169 inden for de udvalgte forskningstemaer under programmet om integration og styrkelse af det europæiske forskningsrum.

Tanken er, at det netop inden for disse temaområder, og navnlig hvad angår visse aspekter af dem, forekommer særlig nødvendigt med en bred og samordnet mobilisering af de enkelte landes og EU's bestræbelser, hvorfor den bør fremmes ved medfinansiering fra EU's side.

Det er også opfattelsen, at anvendelse af artikel 169 vil gøre det muligt at nå resultater, som ikke kunne nås med de to andre virkemidler. Denne mulighed skyldes både omfanget og mangfoldigheden af de mobiliserede midler og de strukturvirkninger, som opstår, når man kombinerer bestræbelser, der iværksættes på nationalt plan.

3.2. Programmerne

De programmer, medlemsstaterne kan vælge at udføre i fællesskab, kan adskille sig fra hinanden i flere henseender: det kan være offentlige programmer, der iværksættes af nationale eller regionale myndigheder eller af nationale forskningsorganisationer; det kan være programmer, der efter forslagsindkaldelser iværksættes enten direkte af forskningsorganisationer eller ved hjælp af særlige metoder; og det kan være programmer, der allerede er sat i gang, eller som er nået langt i forberedelserne.

I alle disse tilfælde kan der gives tilskud fra EU. Praktisk forudsætter en sådan medfinansiering, at der er tale om veldefinerede foranstaltninger (uanset om de formelt betegnes 'programmer' eller noget andet), der dækker afgrænset emne eller område, har et fastlagt budget og gennemføres inden for en bestemt periode ved hjælp af klare procedurer.

3.3. EU-medvirken: betingelserne

EU's medvirken og de finansieringstilskud, den udløser, kunne være betinget af følgende:

– Fælles gennemførelse

Fælles gennemførelse af forskningsprogrammer sikres ved hjælp af et fælles arbejdsprogram. Det indebærer bl.a.:

- bevilling af tilskud på grundlag af en fælles finansieringsplan, der fastlægges af deltagerne
- justering af visse aktiviteter i de eksisterende programmer for at gøre dem mere indbyrdes komplementære
- udsendelse af fælles forslagsindkaldelser for programmer, der gennemføres ved hjælp af indkaldelser.

– Strukturvirkninger

Fælles gennemførelse af programmer bør have tydelige strukturerende virkninger på gennemførelsen af de pågældende forskningsaktiviteter, idet programgennemførelse på disse vilkår gør det muligt at få resultater, som ikke kan nås ved gennemførelse hver for sig.

– Anvendelsesområde

Forskningstemaerne skal være brede nok til, at de hver for sig lægger op til omfattende aktiviteter i flere medlemsstater. De bør omfatte en væsentlig del af det pågældende udvalgte forskningstema eller et særlig vigtigt aspekt af det.

– ***Antal deltagerlande***

Mindst tre forskellige lande (medlemsstater eller lande, der er associeret med rammeprogrammet), deraf mindst to medlemsstater.

– ***Fælles struktur***

Ifølge traktaten skal der oprettes strukturer til udførelse af programmer, der iværksættes af flere medlemsstater, og Fællesskabet skal have mulighed for at deltage i strukturerne.

I betragtning af størrelsesordenen af de forudsete aktiviteter, og Fællesskabets økonomiske engagement, bør Fællesskabets medvirken i strukturen være en forudsætning for tilskud.

Selvom Fællesskabet således medvirker ved fastlæggelsen og opfølgningen af gennemførelsesstrategien, vil det ikke være impliceret i den daglige forvaltning af aktiviteterne.

De fælles strukturer kunne efter forholdene antage én eller en kombination af de følgende former:

- De kunne være organiseret med henblik på opfølgning af gennemførelsen, som "videnskabelige råd", og bestå af repræsentanter for alle deltagende medlemsstater.
- Eller de kunne være rettet mod selve gennemførelsen og varetage en række samordningsopgaver i direkte tilknytning til udførelsen af forskningsopgaverne.

– ***Intellektuel ejendomsret***

Det skal specificeres hvilke regler, der gælder om intellektuel ejendom i forbindelse med gennemførelsen af programmerne, og de skal være forenelige med bestemmelserne i rammeprogrammets regler for deltagelse og formidling, som udformet specifikt med henblik på sådanne omstændigheder.

3.4. EU-medvirken: økonomiske forhold

Økonomisk tager EU's medvirken form af et budgettilskud til programmer, der gennemføres i fællesskab. Tilskuddet bevilges på betingelser, der endnu mangler at blive fastlagt.

Tilskuddet skulle have til formål:

- at støtte forskningsaktiviteter inden for rammerne af de programmer, der gennemføres i fællesskab, herunder at støtte driften af den eller de fælles strukturer, der er knyttet til foranstaltningen

- at støtte deltagelse fra forskere eller institutioner fra andre medlemsstater eller lande, der er associeret med rammeprogrammet, i de tilfælde hvor de implicerede medlemsstater beslutter at åbne de i fællesskab gennemførte programmer for sådanne deltagere.

Beløbet for den førstnævnte form for tilskud kan fastlægges på forskellige måder:

- Det kunne være en fast procentdel af det samlede budget for de programmer, der udføres i fællesskab.
- Det kunne være et tilskud, der fastlægges som absolutte beløb under hensyntagen til det beløb, der er afsat til det pågældende udvalgte temaområde i rammeprogrammet, og til hvor stor en del af dette temaområde den påtænkte foranstaltning omfatter.
- Og endelig kunne det være et beløb til dækning af de omkostninger, der er direkte forbundet med gennemførelsen af programmerne i fællesskab, og beregnet på grundlag af disse omkostninger.

Under drøftelserne af rammeprogrammet og særprogrammerne, og inden de vedtages vil der på grundlag af en sondering af medlemsstaternes interesser og af de mulige temaer, blive fastsat en vejledende procentsats for det beløb, der skal afsættes til hvert af de pågældende udvalgte forskningstemaer med henblik på eventuelle foranstaltninger i medfør af artikel 169.

3.5. Temaerne

Inden for hvert af de udvalgte forskningsområder er der potentielt mange temaer, der kunne give anledning til fælles gennemførelse af nationale programmer og anvendelse af artikel 169.

På visse udvalgte områder har man påbegyndt en uformel sondering af mulighederne.

De kunne bl.a. omfatte temaer, som:

- er knyttet til behov, der efter deres natur kræver en koordineret indsats, f.eks. kliniske forsøg med vacciner og lægemidler
- længe har været genstand for strukturerede programmer, som f.eks. globale klima- og miljøændringer og de forskellige delområder herunder
- svarer til nyopståede forskningsemner, for hvilke der udarbejdes programmer i mange medlemsstater, f.eks. nanoteknologi eller visse aspekter af genomforskningen
- knyttet til teknologiske og industrielle områder, hvor der gøres en stor integrationsindsats på europæisk plan, f.eks. luftfartsforskning
- knyttet til behov for understøttelse af EU-politikker, f.eks. jernbanetransport inden for transportpolitikken eller vandforvaltning inden for miljøpolitikken.

3.6. Beslutningsprocessen

Traktatens foreskriver (i artikel 172), at Fællesskabets deltagelse i programmer, der iværksættes af flere medlemsstater vedtages af Rådet og Europa-Parlamentet efter den fælles beslutningsprocedure.

For at tilrettelægge vilkårene for at benytte denne procedure (som hviler på foranstaltninger der lanceres undervejs i rammeprogrammets gennemførelsesperiode), på den bedst mulige måde forestiller Kommissionen sig, at vedtagelsen deles i to etaper:

I første etape forelægger Kommissionen på grundlag af det nævnte sonderingsarbejde et forslag til rammeafgørelse til vedtagelse efter den fælles beslutningsprocedure, således at det kan vedtages samtidig med rammeprogrammet. Afgørelsen skal fastsætte:

- de generelle principper og betingelserne for Fællesskabets deltagelse
- reglerne og formerne for finansieringstilskud
- betingelserne for vedtagelse af enkeltforanstaltningerne
- vejledende beløb for Fællesskabets finansieringstilskud til de forskellige områder.

På dette grundlag kan de tekniske gennemførelsesbestemmelser om enkeltforanstaltningerne så vedtages af Kommissionen, efterhånden som tankerne om dem tager konkret form, og der opstår enighed mellem de berørte medlemsstater. Vedtagelsen vil ske på grundlag af betingelser, bl.a. med hensyn til udvalgsprocedure, som fastlægges senere, og inden for rammerne af den normale årlige budgetprocedure.

4. KONKLUSION

Traktatens artikel 169 har til dato ikke været brugt som middel til at gennemføre rammeprogrammet, og der er ingen erfaringer med, hvordan dette kan gøres.

Denne hidtil uudnyttede bestemmelse synes dog umiddelbart at være særlig velegnet som middel til i kombination med andre virkemidler at iværksætte et rammeprogram, der netop er udformet med særligt henblik på at bidrage til realiseringen af det europæiske forskningsrum.

Navnlig støtten til en fælles gennemførelse af forskningsprogrammer synes at kunne blive et effektivt middel til at stimulere til samarbejde mellem regioner i forskellige medlemsstater eller mellem lande i samme europæiske region.

De samme betragtninger gælder for mere strømlinede former for støtte til samordning og netsamarbejde, som er særlig omkostningseffektive.

Det påhviler aktørerne inden for forskningen i medlemsstaterne at afgøre, i hvilket omfang og på hvilke områder under rammeprogrammet disse to muligheder bør tages i brug. Kommissionen er klar til, hvis de ønsker det, at bistå med at identificere mulige forskningsemner og forberede eventuelle foranstaltninger.

For at hjælpe de andre institutioner til at danne sig en opfattelse af, hvordan traktatens artikel 169 kan bruges til at iværksætte rammeprogrammet, forelægges denne meddelelse, der indeholder en række præciseringer og stiller en række konkrete forslag til, på hvilke betingelser denne mulighed kan anvendes.